

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 658.14:334.012.61-022.51
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2024.11>

К. А. Возняковська
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-0351-7107

ЩОДО ПИТАННЯ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: НОВІ ПРАВИЛА

В статті відзначається, що актуальність теми правових засад кредитування бізнесу в Україні виходить за межі простого фінансового аспекту, оскільки це впливає на економічний розвиток країни в цілому. З урахуванням того, що Україна активно працює над привабленням інвестицій та стимулюванням бізнесу, аналіз правового середовища кредитування стає критично важливим. В контексті нових правил, які вводяться, досліджується якість регулювання, його відповідність міжнародним стандартам та ефективність у забезпеченні розвитку бізнесу.

Одним із ключових аспектів, що розглядаються в статті, є зміна законодавства щодо кредитування, зокрема, нові правила, які стосуються ризиків, обов'язкових вимог до банківської системи та процедур надання кредитів, що передбачає більш прозорі та прогнозовані умови для бізнесу та кредитних установ, що сприяє зростанню довіри до фінансової системи.

У статті розглядається вплив нових правил на мале та середнє підприємництво в Україні. Автори аналізують, чи стали умови кредитування бізнесу більш доступними та вигідними для малого та середнього підприємництва, які є основним рушієм економічного зростання. Крім того, стаття звертає увагу на виклики, які виникають у зв'язку з впровадженням нових правил кредитування, тобто це адаптація банків до нових вимог, зміни в інвестиційній політиці та реакцію ринку на зміни в умовах кредитування.

Результати дослідження показують, що нові правила кредитування бізнесу в Україні сприяють збільшенню прозорості та надійності фінансової системи, а також стимулюють розвиток малого та середнього підприємництва, хоча виникають певні виклики, пов'язані з адаптацією банків та реакцією ринку. Рекомендації щодо оптимізації правових засад кредитування можуть сприяти підвищенню ефективності та стабільності фінансової системи в Україні.

У світлі дослідження можна зробити висновок, що нові правила кредитування бізнесу в Україні мають потенціал сприяти економічному зростанню та розвитку підприємництва. Важливою умовою успішної реалізації цього потенціалу є постійний моніторинг та вдосконалення правового середовища, зокрема шляхом врахування рекомендацій щодо оптимізації та підтримки фінансової системи, що стане ключовим елементом забезпечення стійкого економічного зростання України.

Ключові слова: кредитування, мале підприємництво, середнє підприємництво, фінансова підтримка, законодавство з підтримки бізнесу, бізнес, Україна, правові засади, економічний розвиток, мале та середнє підприємництво, фінансова система.

Vozniakovska K. A. REGARDING THE ISSUE OF LENDING TO SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN UKRAINE: NEW RULES

The article notes that the relevance of the topic of legal business foundations that is lending in Ukraine goes beyond the simple financial aspect, as it affects the economic development of the country as a whole. Taking into account the fact that Ukraine is actively working to attract investments and stimulate business, the analysis of the legal environment for lending becomes critically important. In the context of the new rules being introduced, the quality of regulation, its compliance with international standards and effectiveness in ensuring business development are examined.

One of the key aspects considered in the article is the change in legislation on lending, in particular, new rules that relate to risks, mandatory requirements for the banking system, and procedures for granting loans, which provide for more transparent and predictable conditions for businesses and credit institutions, which contributes to the growth of confidence in the financial system.

The article examines the impact of the new rules on small and medium-sized enterprises in Ukraine. The authors analyse whether business lending conditions have become more accessible and profitable for small and medium-sized enterprises, which are the main drivers of economic growth. In addition, the article draws attention to the challenges that arise in connection with the introduction of new lending rules, that is, the adaptation of banks to new requirements, changes in investment policy, and the market's reaction to changes in lending conditions.

The results of the study show that the new rules for business lending in Ukraine contribute to increasing the transparency and reliability of the financial system, as well as stimulating the development of small and medium-sized enterprises, although there are certain challenges associated with the adaptation of banks and the market's reaction. Recommendations on optimizing the legal basis of lending can contribute to increasing the efficiency and stability of the financial system in Ukraine.

In light of the research, it can be concluded that the new rules of business lending in Ukraine have the potential to contribute to economic growth and the development of entrepreneurship. An important condition for the successful realization of this potential is the constant monitoring and improvement of the legal environment, in particular by taking into account the recommendations regarding the optimization and support of the financial system, which will become a key element of ensuring sustainable economic growth in Ukraine.

Key words: lending, small business, medium business, financial support, business support legislation, business, Ukraine, legal framework, economic development, small and medium business, financial system.

Постановка проблеми. Зростаюча потреба у фінансуванні та розвитку бізнесу в Україні вимагає постійного аналізу та удосконалення правового регулювання кредитування. Особливо важливою стає актуальність цієї проблеми у контексті нових правил, які стосуються кредитування бізнесу в Україні. Підвищення конкурентоспроможності та стимулювання економічного зростання вимагає чіткого та ефективного правового регулювання фінансових відносин. Однією з ключових проблем є нестабільність правового середовища, що впливає на кредитну активність банків та їх здатність надавати кредити бізнесу [1, с. 7]. Нові правила, які регулюють кредитування, повинні враховувати потреби як бізнесу, так і банків, забезпечуючи їхню стабільність та взаємовигідність.

Крім того, важливим аспектом є забезпечення правових гарантій для бізнесу та банків у процесі кредитування, адже недостатня правова захищеність може спричинити ризики для обох сторін та обмежити доступ до фінансових ресурсів для розвитку бізнесу. Серед нових правових засад, що стосуються кредитування бізнесу, важливо врахувати інноваційні підходи до регулювання, такі як стимулювання фінансової інклюзії та розвиток альтернативних фінансових інструментів [2, с. 129], що допоможе забезпечити ширший доступ до кредитів та сприяти розвитку малого та середнього бізнесу.

Тому, вирішення проблеми актуалізації та удосконалення правових засад кредитування бізнесу в Україні має велике значення для стимулювання економічного зростання та розвитку підприємництва в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації зосереджуються на оновленні правових засад кредитування бізнесу в Україні та їх впливі на економічний розвиток країни. Аналіз акцентується на нових правилах, що вводяться з метою поліпшення прозорості, надійності та доступності кредитів для підприємств. Бабенко Д., Ключковська В., Ключковський О., Кузьмін А., Мельник Т., Трегубов О., Устинова І., Чорна А. розглядають вплив цих змін на розвиток малого та середнього бізнесу, а також на здатність фінансової системи адаптуватися до нових вимог.

Одним із ключових аспектів аналізу є оцінка ефективності нових правил та їх відповідність міжнародним стандартам. Головач О., Гора А.,

Гребінчук О., Кошиков Д., Лікарчук Н., Теремецький В. вивчають, наскільки ці зміни сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу та привертання інвестицій. Також важливим аспектом аналізу є виявлення можливих викликів та перешкод, з якими може зіткнутися фінансова система та підприємства в процесі впровадження нових правил кредитування.

Нарешті, Грановська І., Димидюк К., Музичук О., Ніколюк О., Харченко Р. надають рекомендації щодо подальшого вдосконалення правових засад кредитування бізнесу в Україні. Рекомендації стосуються вдосконалення механізмів нагляду та контролю за дотриманням правил, забезпечення більшої прозорості та консистентності у законодавстві, а також забезпечення умов для сталого розвитку фінансової системи.

Мета статті – проаналізувати нові правила кредитування бізнесу в Україні з правової перспективи.

Виклад основного матеріалу. Кредитування бізнесу є ключовим елементом фінансової інфраструктури країни, відіграючи важливу роль у розвитку підприємництва та стимулюванні економічного зростання. Правові засади цього процесу визначаються комплексом нормативно-правових актів, які регулюють відносини між кредиторами та позичальниками, забезпечуючи їхні права та обов'язки [3, с. 526]. Однак суттєва роль у формуванні правових засад кредитування бізнесу належить не лише законодавству, але й прецедентній практиці та міжнародним стандартам. Передбачення правових механізмів кредитування бізнесу спрямовані на забезпечення стабільності та прозорості фінансових відносин між сторонами угоди [4, с. 189]. Основними принципами, що лежать в основі цих механізмів, є захист прав та інтересів кредиторів, забезпечення повернення кредитів, визначення відповідальності за порушення умов угоди та стимулювання кредитування відповідно до економічних потреб суспільства.

Правові норми, які регулюють процес кредитування бізнесу, включають визначення умов кредитних угод, порядок надання та отримання кредитів, встановлення вимог до забезпечення погашення кредитів, а також механізми врегулювання спорів між сторонами у разі виникнення конфліктів [5, с. 14], тобто ці норми створюють рамки для функціонування кредитного ринку та забезпечують його стабільність і надійність.

Однак, необхідно враховувати, що правові засади кредитування бізнесу є постійно змінюваним й адаптивним конструктом, який піддається впливу економічних, політичних та соціокультурних чинників [6, с. 117]. Тому актуальність та ефективність цих засад вимагає постійного аналізу та вдосконалення з метою забезпечення відповідності сучасним вимогам та реаліям ринкових відносин.

Україна в останні роки вкладає значні зусилля в приваблення інвестицій та стимулювання бізнесу. Аналіз правового середовища кредитування стає критично важливим у цьому процесі. Особлива увага звертається на нові правила, які вводяться, з метою дослідження їх якості регулювання. Важливим аспектом цього аналізу є відповідність міжнародним стандартам, що дозволяє українському бізнесовому середовищу виходити на світовий рівень та забезпечує довіру з боку зарубіжних інвесторів.

Крім того, ефективність регулювання кредитування також оцінюється за його впливом на розвиток бізнесу в Україні [7, с. 83]. Важливо, щоб нові правила не лише відповідали міжнародним стандартам, а й були ефективними у забезпеченні розвитку бізнесу в Україні. На нашу думку, тільки такий підхід дозволить країні приваблювати інвестиції та стимулювати економічне зростання на довгостроковій основі.

Наприклад, Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження критеріїв визначення підприємств, установ і організацій, які мають важливе значення для галузей національної економіки» є важливим документом, спрямованим на регулювання та уточнення критеріїв, за якими визначаються ключові учасники економічного процесу. Перш за все, наказ визначає самі критерії, які будуть використовуватися для визначення важливих підприємств, установ і організацій [8]. Це можуть бути, наприклад, обсяги виробництва, обсяги обігу, кількість споживачів, рівень впливу на національну економіку. Далі, наказ містить процедури та вимоги до самого процесу визначення таких підприємств й містить встановлення відповідальних органів за проведення оцінки, порядок збору та аналізу даних, а також встановлення строків і критеріїв оцінки. Крім того, наказ містить вказівки щодо визначення пільг та підтримки, які надаються таким важливим учасникам економіки – спрощений доступ до кредитів, підтримка у формі субсидій або дотацій або інші форми державної підтримки.

Варто зауважити, що Кабінет Міністрів України вирішив запровадити реалізацію експериментального проекту фінансової підтримки стартапів на конкурсних засадах, зокрема у сфері інформаційних технологій – ініціатива спрямована на стимулювання інноваційного підходу та розвиток новаторських проектів у країні [9]. Передбачаєть-

ся, що стартапи можуть подавати заявки на отримання фінансової підтримки на реалізацію своїх ідей та проєктів. Зокрема, виділяються кошти на розвиток інфраструктури, навчання та підтримку технологічних ініціатив. Цей крок сприятиме збільшенню конкурентоспроможності українських стартапів на міжнародному ринку та сприятиме економічному зростанню країни.

Також Кабінет Міністрів України ухвалив постанову щодо Надання грантів бізнесу з метою підтримки розвитку підприємництва в країні – ініціатива спрямована на стимулювання економічного зростання та забезпечення фінансової підтримки для різноманітних галузей бізнесу, включаючи інноваційні стартапи. Постанова передбачає встановлення процедур і критеріїв для отримання грантів, а також механізмів контролю за їх використанням [10]. Документ також визначає обсяги фінансування та перелік документів, необхідних для подання заявок на отримання грантів. Очікується, що ця постанова сприятиме розвитку бізнесу в Україні, залученню інвестицій та створенню сприятливих умов для підприємництва. Водночас вона має на меті підвищити ефективність використання державних ресурсів та забезпечити прозорість та відкритість у процесі розподілу грантів.

Крім того, Кабінет Міністрів України ухвалив постанову щодо Надання грантів для переробних підприємств з метою підтримки розвитку цього сектору економіки – ініціатива спрямована на стимулювання модернізації виробництва, підвищення якості продукції та конкурентоспроможності українських переробних підприємств [11]. Постанова встановлює процедури та умови для отримання грантів, специфічні критерії, яким переробні підприємства повинні відповідати для отримання фінансової підтримки. Також вона визначає обсяги фінансування, умови використання грантів та механізми контролю за їх ефективним використанням. Очікується, що ця постанова сприятиме розвитку переробного сектору, збільшенню обсягів виробництва та експорту продукції, а також створенню нових робочих місць у цій галузі. Крім того, вона сприятиме покращенню якості продукції та впровадженню сучасних технологій у переробній галузі України.

У 2023 році Кабмін змінив умови кредитування бізнесу за програмою до 5-7-9%. Програма «5-7-9» встановлює спеціальні умови для підтримки бізнесу, спрямовані на зниження фінансових ризиків та стимулювання розвитку малих і середніх підприємств. Згідно з цією програмою, підприємствам надається можливість отримання кредитів за вигідними умовами: за ставкою від 5% до 9% річних та на строк до 10 років. Такий підхід сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів для розвитку бізнесу, зниженню фінансо-

вого тиску та підвищенню конкурентоспроможності підприємств на ринку. Програма також передбачає додаткові підтримку та консультування для учасників, сприяючи їхньому успішному розвитку [12].

Відповідно до вище відзначеного, кредитування бізнесу в Україні ґрунтується на ряді правових засад, які визначаються законодавством. Основні засади кредитування бізнесу включають:

- конституційні норми, тобто Конституція України гарантує право на власність та вільне підприємництво й це забезпечує основу для ведення бізнесу та отримання кредитів для розвитку підприємства;

- цивільне законодавство, тобто Цивільний кодекс України містить загальні правила щодо укладання договорів, включаючи кредитні угоди й це визначає права та обов'язки сторін у процесі кредитування;

- «банківське законодавство», тобто законодавство, що регулює діяльність банків, та включає правила щодо кредитування. Наприклад, вимоги до капіталу банків, процедури кредитного аналізу, умови видачі кредитів;

- антимонопольне законодавство, тобто певні обмеження можуть існувати щодо концентрації кредитів або власності у банках й це спрямовано на збереження конкуренції на ринку фінансових послуг;

- законодавство щодо захисту прав споживачів, тобто закони регулюють умови кредитування, щоб захистити права позичальників, зокрема вимоги щодо зрозумілості умов договору, обмеження процентних ставок та встановлення процедур розгляду скарг;

- податкове законодавство, тобто податкові норми можуть впливати на фінансові аспекти кредитування, такі як оподаткування відсотків за кредитами [13, с. 51; 14, с. 167; 15, с. 98].

На нашу думку, за останні кілька років спостерігається значний розвиток сфери умов кредитування бізнесу в Україні, що викликаний як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Нові правила та тенденції у цій галузі відображають актуальні потреби підприємств у доступному та конкурентоспроможному фінансуванні, а також відповідають вимогам розвитку фінансової системи країни та міжнародним стандартам. У цьому контексті важливо розглянути ключові зміни та напрями розвитку, що впливають на умови кредитування для бізнесу в Україні (табл. 1).

Відповідно до вище відзначеного, останні зміни в законодавстві щодо кредитування бізнесу в Україні спрямовані на забезпечення більшої стабільності та надійності фінансової системи, а саме:

- чіткі вимоги до капіталу банків, тобто банки тепер повинні мати більше капіталу в резерві, щоб покрити можливі втрати в разі неплатоспромож-

Таблиця 1

Нові правила та тенденції у сфері умов кредитування бізнесу в Україні

Нові правила та тенденції	Опис
Цифрові технології	Використання цифрових технологій для обробки заявок та швидкого прийняття рішень. Більше кредиторів переходять до використання цифрових технологій для обробки заявок на кредит та прийняття рішень. Це може призвести до швидшого процесу отримання кредиту для бізнесу.
Гнучкі умови погашення	Збільшення попиту на кредити з гнучкими умовами погашення, такими як відстрочка платежів та гнучкий графік погашення. Зростає попит на кредитні продукти з гнучкими умовами погашення, такими як можливість відстрочки платежів або гнучкий графік погашення.
Строки	Пропозиції як короткострокових, так і довгострокових кредитів для відповідно доцільних потреб підприємства. Деякі кредитори можуть пропонувати короткострокові кредити для покриття тимчасових потреб або довгострокові для фінансування стратегічних ініціатив.
Відсоткові ставки	Умови кредитування можуть залежати від поточного рівня відсоткових ставок, що впливає на вигідність умов для боржника. Умови кредитування можуть бути залежними від поточного рівня відсоткових ставок. Зазвичай, при зростанні відсоткових ставок умови кредитування можуть стати менш вигідними для боржника.
Кредитний рейтинг	Урахування кредитного рейтингу позичальника при визначенні умов кредитування; позитивний рейтинг сприяє отриманню кращих умов. Більшість кредиторів враховують кредитний рейтинг позичальника при визначенні умов кредитування. Позитивний кредитний рейтинг може допомогти отримати кращі умови кредитування.
Забезпечення	Вимоги щодо наявності забезпечення для зменшення ризику неповернення кредиту. Умови кредитування також можуть залежати від наявності забезпечення. Кредитори можуть вимагати забезпечення для зменшення ризику неповернення кредиту.
Інноваційні фінансові інструменти	Пропозиції інноваційних фінансових інструментів, таких як кредити на основі блокчейну або кредитування з використанням штучного інтелекту для аналізу ризиків. Деякі кредитори можуть пропонувати інноваційні фінансові інструменти, такі як кредити на основі блокчейну або кредитування з використанням штучного інтелекту для аналізу ризиків.

Джерело: власна розробка автора

ності позичальників або інших ризиків й це сприятиме зменшенню ризику банкрутства та забезпечить більшу стійкість фінансових установ;

- покращені процедури оцінки кредитоспроможності для бізнесу, тобто банки повинні проводити більш детальну та об'єктивну оцінку кредитоспроможності позичальників перед наданням кредитів, що допоможе зменшити ризик неплатоспроможності та забезпечить більш ефективне використання кредитних ресурсів;

- збільшена прозорість умов кредитування бізнесу в Україні, тобто нові правила вимагають від банків більшої прозорості у встановленні умов кредитів, включаючи ставки відсотка, комісії та інші витрати. Відповідним чином це допоможе бізнесу краще розуміти свої зобов'язання та зменшить ризик негативних ситуацій у перспективі;

- посилення регулювання ризиків, тобто регулятори звертають більше уваги на виявлення, оцінку та управління різноманітними видами ризиків, зокрема кредитним, ринковим та операційним й сьогодні це сприяє зменшенню можливості виникнення системних криз та покращить стійкість фінансової системи в цілому [16, с. 246].

Також, зміни в умовах кредитування, спрямовані на зростання доступності та вигідності для малих та середніх підприємств (МСП), що включає ряд інноваційних заходів та політичних рішень. Відмінність в умовах кредитування для МСП порівняно з великими корпораціями має суттєвий вплив на їхню здатність залучати фінансування та розвиватися, а саме зниження вимог до кредитних пакетів, тобто банки можуть зменшити обов'язкові вимоги до кредитних пакетів для МСП, щоб зробити їх більш доступними, тобто це зменшення обов'язкового стартового капіталу, спрощення умов надання гарантій чи поручительств та інші заходи. Також варто звернути увагу на підтримку гнучких умов погашення кредиту, в такому випадку банки мають можливість надавати МСП більше гнучких умов щодо графіка погашення кредитів, враховуючи циклічність їх бізнесу та потреби в ліквідності. Важливим є зменшення відсоткових ставок, тобто ми спостерігаємо, що Уряд або регулятори встановлюють ініціативи зі зниження відсоткових ставок для кредитів, що надаються МСП, як стимул для їхнього розвитку та зростання. Й звичайно, це підтримка через державні програми, тобто запровадження державних програми та гарантії для банків, які надають кредити МСП, що зменшує ризик для банків та робить кредити більш доступними для підприємств [17, с. 73].

Впровадження нових правил кредитування для малих та середніх підприємств є джерелом ряду викликів, які потребують уважного аналізу та управління з боку як урядових органів, так і самих підприємств, а саме:

- адаптація банків до нових вимог, тобто банки можуть потребувати часу та ресурсів для адап-

тації своїх систем та процедур до нових вимог, що може вплинути на їхню ефективність та призвести до тимчасових перешкод у наданні кредитів;

- зміни в інвестиційній політиці, адже банки можуть переглянути свою інвестиційну політику внаслідок нових правил кредитування, що може вплинути на доступність кредитів для певних секторів чи видів бізнесу;

- реакція ринку на зміни в умовах кредитування, тобто ринок може відреагувати на зміни в умовах кредитування, що вплине на попит, на кредити та загальну активність в економіці [18, с. 117].

Оптимізація правових засад кредитування є ключовим чинником у підвищенні ефективності та стабільності фінансової системи в Україні. Перш за все, важливо максимально вдосконалити законодавство щодо кредитування, забезпечивши чіткість та прозорість правил для усіх учасників ринку [19, с. 94]. Така прозорість дозволить зменшити ризики та підвищити довіру як банків, так й клієнтів. Також важливо встановити ефективний механізм регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ, на нашу думку, це допоможе уникнути недобросовісної поведінки на ринку та запобігти надмірним ризикам. Такі заходи сприятимуть створенню стабільного середовища для фінансових операцій та інвестицій.

Крім того, необхідно активно працювати над розвитком фінансової грамотності серед бізнесу. Інформовані бізнес-споживачі кредитів зможуть зробити обґрунтовані фінансові рішення та уникнути проблем з погашенням боргів, що сприятиме зниженню неплатоспроможності та збільшенню стабільності ринку. Усі ці заходи разом можуть створити сприятливі умови для розвитку кредитного ринку в Україні, сприяючи підвищенню ефективності та стабільності фінансової системи країни.

Висновки. Україна останнім часом впроваджує нові правила щодо правових засад кредитування бізнесу, спрямовані на стимулювання економічного зростання та розвитку малого та середнього підприємництва. Ці новації відображаються у ряді законодавчих актів, які регулюють кредитні відносини між банками та підприємствами. Однією з ключових змін є спрощення процедури отримання кредитів для бізнесу, що включає зменшення бюрократичних перешкод, скорочення термінів розгляду кредитних заявок та збільшення доступності фінансування для підприємств.

Для забезпечення захисту прав інвесторів та підприємців у нових умовах кредитування, уряд України також активно працює над посиленням регуляторного контролю за діяльністю фінансових установ, що містить посилення вимог до діяльності банків, що надають кредити, та встановлення жорстких санкцій за порушення встановлених правил.

Важливим аспектом нових правил є стимулювання банків до активнішої підтримки малого та середнього бізнесу шляхом встановлення спеціальних програм кредитування з пільговими умовами – зниження відсоткових ставок, підтримку у вирішенні проблем з ліквідністю та інші пільги для підприємств.

Однак, разом з новими можливостями також приходить і збільшена відповідальність для бізнесу та банків. Нові правила вимагатимуть від підприємств більшої прозорості та фінансової дисципліни, а від банків – дотримання високих стандартів у наданні кредитів та управлінні ризиками.

Загалом, нові правові засади кредитування бізнесу в Україні відкривають широкі перспективи для розвитку підприємництва та економіки в цілому. Вони сприяють збільшенню доступності фінансування, підвищенню інвестиційної привабливості країни та покращенню умов для росту бізнесу на місцевому та міжнародному ринках.

Література

1. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2(100). С. 3-11.
2. Чорна А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 128-132.
3. Лікарчук Н., Ярвіс М., Вареник О., Малихіна С., Коноплянникова М. Сучасні тенденції та актуальні проблеми підготовки менеджера маркетингових комунікацій. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 1(42). С. 522-528.
4. Головач О. А. Адміністративно-правові засади підприємницької діяльності в Україні в контексті євроінтеграції та глобалізації. *Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право*. 2023. № 6. С. 187-194.
5. Бабенко Д. В. Специфіка адміністративно-правового регулювання діяльності господарських товариств. *Актуальні проблеми держави і права*. Гельветика. 2020. № 87. С. 11-16.
6. Грановська І. В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні. *Держава та регіони*. 2021. № 3. С. 114-121.
7. Харченко Р. В. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Бізнес Інформ*. 2022. № 8. С. 81-87.
8. Про затвердження Критеріїв визначення підприємств, установ і організацій, які мають важливе значення для галузей національної економіки: наказ Міністерства економіки України від 17.02.2023 № 952. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-23#Text>
9. Про реалізацію експериментального проєкту щодо надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2022-п#Text>
10. Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text>
11. Деякі питання надання грантів для переробних підприємств: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-п#n14>
12. Умови підтримки бізнесу за програмою «5-7-9» від 15 вересня 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennia-ekonomiky-na-deokupovanykh-terytoriiakh-ta-pidtrymka-vitchyznianoho-vyrobnykuriad-udoshkonaliv-umovy-pidtrymky-biznesu-za-prohramoiu-5-7-9>
13. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2012. № 1(35). С. 50-54.
14. Кошиков Д. О. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1. С. 164-175.
15. Устинова І. П., Кузьмін А. Р. Правові засади взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями як складова процесу євроінтеграції. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal «Air and Space Law»*. 2020. № 4.57. С. 96-102.
16. Димидюк К. Д., Музичук О. М. Адміністративно-правові методи реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності. *Наше право*. 2022. № 2. С. 243-249.
17. Гребінчук О., Гора А. Сучасні тенденції розвитку бюджетного кредитування в Україні. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2020. № 66.5. С. 67-77.
18. Ніколюк О. В. Стратегічні орієнтири державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 114-120.
19. Ключковська В. О., Ключковський О. В., Трегубов О. С. Макроекономічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. *Економіка і організація управління*. 2023. № 1(49). С. 89-98.